

Tiltaksprosjekt i vestre Vansjø

Vannkvaliteten i vestre Vansjø er svært dårlig på grunn av vekst av giftige blågrønnalger i sommerhalvåret. Innsjøen er drikkevannskilde for 60.000 mennesker og er et viktig rekerasjonsområde i regionen. Det har vært jobbet med å forbedre vannkvaliteten i Morsavassdraget i 9 år. I 2005 ble det klart at i nedre del av vassdraget (Vestre Vansjø), er tilførslene fra jordbruket mye større enn hva man tidligere hadde beregnet, og det ble bestemt at det måtte gjøres en målrettet ekstra innsats i denne delen av vassdraget. Området har en betydelig grønnsaks- og potetproduksjon som gir ekstra utfordringer, fordi dette er kulturer som krever mye fosfor, og som over tid har gitt en fosforrik jord.

Det ble laget en Handlingsplan for Vestre Vansjø hvor det ble beskrevet hvordan man skulle nå målene om sterkt reduserte fosfortilførsler. Handlingsplanen omfattet alle sektorer, men avrenning fra landbruk var den viktigste bidragsyteren. Handlingsplanen går mye lengre i forhold til tiltak mot forurensing og restriksjoner på drifta, enn det man har gjort i andre landbrukspåvirkede vassdrag. For sikre størst mulig oppslutning om tiltakene har Landbruks- og matdepartementet bevilget 3,5 millioner kroner over 3 år (2008-2010). Midlene skal gå til tiltak for å minske fosfortapene fra de 10.000 daa med korn og

grønnsaksarealer i området. Av disse midlene, er 0,5 millioner øremerket toppfinansiering av fangdammer som blir innvilget i 2008. De øvrige midlene (1 mill hvert år i tre år) blir utbetalt til bønder som er villige til å inngå en kontrakt med bestemte vilkår for hvordan drifta skal utøves. Tilskuddet er ment å dekke risiko ved redusert gjødsling, merarbeid ved å tilfredsstille vilkåra i avtalen, samt eventuelle merkostnader for de kulturer hvor en må bruke dyrere gjødselslag som følge av vilkåra. Tilskuddet utbetales i tillegg til produksjonstilskudd, og tilskudd gjennom Regionalt miljøprogram.

Kontrakten inneholder ekstra vilkår knyttet til jordarbeiding, redusert gjødslingsnivå, bruk av husdyrgjødsel, miljøplan, jordprøver, driftsjournal (skiftenoteringer), buffersoner mot åpent vann og etablering av fangdam dersom anbefalt. For poteter og grønnsaker kreves det også at inntil 5% av arealet kan brukes til storskalaforsøk med redusert fosforgjødsling. Redusert fosforgjødsling på grønnsaksarealene er en særlig stor utfordring fordi verdien av avlingen er så stor at en eventuell avlingsreduksjon innebærer store verditap. Dessuten er kunnskapen om effekten av redusert fosforgjødsling på avling og kvalitet av grønnsaker og poteter mangelfull.

Pr juni 2008 er det inngått kontrakter på 74 % av arealet i området. De aller fleste som bare har korn og gras har inngått avtale. Det er også inngått kontrakt på noe av grønnsaksarealet.

Landbruks- og matdepartementet har bevilget ytterligere 3 millioner over 3 år til Bioforsk, som skal gjennomføre et prosjekt som skal fremskaffe ny kunnskap om effekten av de ulike tiltakene.

Informasjon om vilkåra i kontrakten.

1. Alle bruk må ha Miljøplan trinn 2 for de arealer som grenser mot Vansjø.
Miljøplan er et viktig hjelpemiddel, som også vil være en dokumentasjon på flere av tiltakene.
2. Jordprøveanalyser kan ikke være eldre enn 4 år. Analysebevis og jordprøvekart må stilles tilgjengelig for prosjektet.
For å kunne dokumentere effekter, er det viktig å følge med på jordas status og endring framover.
3. Driftsjournal skal føres for alle skifter (jordarbeiding, såing/planting/setting, gjødsling (tidspunkt, gjødselslag, mengde), plantevern tidspunkt, middel, mengde, høsting).
Driftsjournalen vil være en dokumentasjon på drifta av de aktuelle skiftene.
4. Jordarbeiding:
 - a. Ingen jordarbeiding om høsten. Høstkorn kan direktesåes.
Det skal ikke være noen form for jordarbeiding av skifter med eng, korn, erter, oljefrø og engfrø. Direktesåing er kun tillatt med såutstyr uten noen form for jordarbeiding. For grønnsakarealer kan unntak vurderes etter eksisterende kunnskap om risiko for avrenning.
5. Buffersoner:
 - a. Det skal være en 10 meter bred permanent buffersone med varig gras langs alle bekker, åpent vann og inntakspunkt for overflatevann.
Et permanent grasdekke har mange effekter; -Reduserer overflateavrenning, - Sikringssone mellom åkerdrift og vassdrag, -redusere risiko for kjøreskader, - fanger opp og binder slam som avsettes i flomperioder.
6. Dersom det er erosjonsrisiko i forsenkninger / dråg, skal det etableres grasdekte vannveier. Bruk av varig gras skal vurderes ved stor risiko.
Forsenkninger og dråg med erosjonsrisiko skal ha grasdekte vannveier. Ettårig gras vil ikke tåle påkjenningen der det er stor risiko, og på slike steder skal det vurderes å bruke flerårig gras.
7. Poteter og grønnsaker skal ikke dyrkes på arealer som er jevnlig oversvømte.
Det er stor risiko for P-avrenning fra potet og grønnsakarealer ved oversvømmelse.
8. Fangdam må anlegges dersom det er anbefalt i henhold til utarbeidete planer.
 - a. Fangdamtilskuddet er forhøyet med 15%, fra 70% til 85% finansiering totalt i 2008 (Krever innvilgningsdato før 01.01.2009).
9. Husdyrgjødsel
 - a. Lager og bruk av husdyrgjødsel må tilfredsstillе husdyrgjødsselforskriften: Forskrift om gjødselvarer mv. av organisk opphav (FOR 2003-07-04 nr 951)
 - b. Gjødsling med husdyrgjødsel kan bare brukes til fosforbalansert gjødsling på jord med P-AL < 7 etter avtale med landbruksforvaltningen.
 - c. Importerte gjødselvarer av organisk opphav, for eksempel slam og kjøttbeinmel, kan ikke brukes.

10. Gjødsling:

Fosforgjødsling skal utføres på en slik måte at fosforoverskudd i jord gradvis blir redusert. I fosforprosjektet vestre Vansjø blir det gjennomført forsøk for å fremskaffe mer lokal kunnskap på området. Fosforbalanse medfører gjødsling på samme nivå som det fosforet som blir tatt vekk med avling.

- a. Eng, korn, erter, engfrø og oljefrø

P-AL < 7	P-AL 7 - 10	P-AL >10
Gjødsling til P-balanse	P-tilførsel = 50 % av P-balanse	Ingen P- gjødsling

- b. For poteter og grønnsaker er det egne normer for hver kultur. Normene er gjeldende ved P-AL >15. For å få mer lokal kunnskap om virkning av redusert gjødsling, skal hver bruker tilrettelegge for at inntil 5 % kan brukes til et storskalaforsøk med en større reduksjon av P-gjødsling.

Kultur	P-gjødsling Hovedareal	P-gjødsling Storskalaforsøk
Potet	2,5 kg P/daa	1,8 kg P/daa
Kål	2,1 kg P/daa	0 kg P/daa
Gulrot	3,5 kg P/daa	Ruteforsøk i 2008
Løk	4,5 kg P/daa	3,0 kg P/daa
Frilandsagurk	3,7 kg P/daa	1,2 kg P/daa
Sukkermais	3,2 kg P/daa	1,1 kg P/daa

Normene kan endres etter hvert som vi får mer tilgjengelig kunnskap.

11. Satser blir bestemt av Fylkesmannen i samråd med prosjektgruppa.

Kontaktpersoner:

Tyra Risnes Høyås
Fylkesmannen i Østfold
Tlf: 69 24 75 33
Tyra.Hoyas@fmos.no

Torbjørn Kristiansen
Fylkesmannen i Østfold
Tlf: 69 24 75 63
Torbjorn.Kristiansen@fmos.no